

SITUACE KUBÁNSKÝCH DISIDENTŮ

Usnesení č. 27 - Situace kubánských disidentů

Synod ukládá SR, aby sledovala situaci pronásledovaných a vězněných kubánských disidentů a apelovala na pozornost vůči tomuto problému i v české a zahraniční ekuméně.

SR problematiku pronásledovaných a vězněných kubánských disidentů nejen sledovala, ale v duchu tradice ČCE se snažila v rámci svých možností v této věci i jednat. Kromě dopisu synodu sesterským církvím na Kubě v červnu 2003 SR adresovala dopis také v roce 2003 kubánskému velvyslanci v Praze, vyzývající k propuštění politických vězňů. SR vyzvala k solidaritě s pronásledovanými v rámci světové ekumény dopisem generálnímu sekretáři Světové rady církví (SRC) Rev. Samuelu Kobiovi (prosinec 2003), nabídla svého zástupce do ekumenické delegace SRC na Kubu (léto 2004) a podpořila zástupce ČCE J. Krausovou a P. Morého při jejich cestě (jaro 2005).

Na 18. května 2006 se připravuje seminář s mezinárodní účastí s názvem "Kuba, výzva pro evropskou a světovou ekumenu". Seminář má shromáždit dostupné informace o poměrech na Kubě a diskutovat otázky porušování lidských práv na Kubě. Hlavními referenty o situaci na Kubě budou biskup V. Malý z ŘK, P. Morée z UK ETF a superintendent v.v. E. Fichtmüller z Berlínské společnosti pro misi. Dalšími referenty budou M. Rejchrt a zástupce Světové rady církví a možná i Konference evropských církví. Seminář má být impulsem k hlubší diskusi, co církve mohou dělat, aby podporovaly dodržování lidských práv v totalitních režimech, jako je na Kubě. Po semináři se předpokládají další kroky k rozšíření informací o situaci kubánských disidentů a církví na Kubě v církvích a společnosti.

O průběhu semináře a jeho přínosu budou poslanci synodu informováni ústně. Tato zpráva o plnění tohoto usnesení je průběžná, protože celý proces nekončí a trvá. SR bude celou problematiku i dále sledovat a hledat způsoby svého angažmá v této věci. Příloha této zprávy navíc zve ke spolupráci i ostatní.

J. Ruml, G. Frey-Reininghaus

Příloha:

KUBA – MOZAIKA ZÁKLADNÍCH INFORMACÍ O CÍRKVÍCH A SPOLEČNOSTI

To, že je na Kubě diktatura srovnatelná alespoň částečně s tím, co zažili obyvatelé střední a východní Evropy v době reálného socialismu, není asi žádné překvapení. Jak ale tato kubánská totalita vypadá v poslední době, jaká jsou její specifika a co takový režim znamená pro církve? Odpovědi na tyto otázky se bude snažit nastínit následujících několik řádků.

SOCIÁLNÍ A EKONOMICKÁ SITUACE

Po pádu socialistického bloku ve střední a východní Evropě se Kuba dostala do velmi těžké ekonomické situace posílené ještě embargem ze strany USA. I dnes – 15 let poté – není možné říci, že se život běžných Kubánců vrátil v ekonomickém slova smyslu do normální situace. Kubánci sami říkají, že běžný Kubáncem má tři základní životní problémy – snídaní, oběd a večeři. Je tomu skutečně tak. Na Kubě je obtížné si z běžné výplaty zajistit byt i samotné přežití, přidělový systém nestačí (dítě má dle přidělového systému např. nárok na jednu přesnídávku za měsíc), a tak kvete černý trh. Ale i ten je zakázaný. A tak za porážku prasete se může člověk dostat i na několik let do vězení.

Turismus, kvetoucí především v posledních několika letech, tento problém neřeší, spíše ještě zvětšuje sociální stratifikaci společnosti. K cestovnímu ruchu (který automaticky znamená větší výdělků) se dostane jen ten, kdo je politicky spolehlivý. Kdo není, musí pykat.

OBČANSKÁ SPOLEČNOST A REPRESE

„Transformace ve střední a východní Evropě nám v mnohém pomohla, protože nám dala příklad, jak se situace může po pádu režimu vyvíjet do budoucnosti. V mnohém nám ale také uškodila. My totiž už víme, jak má vypadat krok 2 a 3 transformace, jenže jsme ještě neudělali ani krok 0“; říká Dagoberto Valdez, jeden ze současných představitelů nezávislého myšlení na Kubě.

Na Kubě se totiž vyskytuje relativně velké množství skupin, které se pokoušejí o jistou politickou nebo občanskou iniciativu. Velkým problémem těchto skupin je to, že spolu vzájemně soupeří – jakoby už teď měly možnost zápasit ve volební kampani. Ta však ještě není ani na obzoru.

Nejznámějším projektem je Varela – petice na podporu demokratizačních procesů a můžeme říci, že obdoba Charty 77 s tím rozdílem, že Chartu podepsaly stovky jednotlivců, kdežto Varelu 24 000 osob. Ty jsou nyní stíhány, zavražďovány a 75 z nich uvězněno na 15 – 25 let v nelidských podmínkách.

Jak vypadá takové zavražďování? Akta zapuzení mohou být s trochou nadsázky označena za místní národní komunistický sport, který si Kuba vypůjčila od Mao c Tunga. Jedná se o veřejné vykřičení osoby označené za kontrarevolucionáře. Akta zapuzení většinou probíhají podle podobného schématu. Před dům kontrarevolucionáře je přivezen nákladňák plný revolucionářů, ti dotyčného vykřičí, pomalují mu dům, vyvlečou ho a zmlátí ho, popř. ho povlečou po ulici a zase odjedou. Akta zapuzení jsou v dnešní době běžnou součástí života – za jeden víkend se v Havaně odehrají i dvě takové události. Asi není třeba dodávat, že Havana není jediným místem, kde k takovým incidentům dochází.

CÍRKVE

Do začátku devadesátých let bylo samotné členství v církvi neslučitelné s členstvím v komunistické straně. To se sice změnilo, pořád jsou však církve ostrakizovány a vytlačovány na okraj společnosti. Přesto přese všechno

prožívají zvláště protestantské církve (hlavně baptisté, adventisté, metodisté, pentakostální) v posledních deseti letech obrovský rozkvět a příliv nových členů.

V protestantských církvích a stejně tak v katolické církvi najdeme proudy, které programově spolupracují s režimem, i takové proudy, které se snaží více či méně vytvořit nějakou alternativu totalitnímu zřízení, která nabízí něco málo prostoru pro svobodné myšlení.

Pokud se zaměříme na protestantské církve, můžeme je z hlediska politické orientace rozdělit do dvou základních skupin – totiž členové a nečlenové Ekumenické rady církví – orgánu to politického. Samotné nečlenství je samo o sobě určitým politickým statementem. Ekumenická rada církví má totiž důležité kompetence, jako je např. udělování cestovních víz členům církví, udělování tzv. religiózních víz apod.

Církev, které nejsou členy, čelí samozřejmě podstatně většímu politickému tlaku vyjadřovanému většinou administrativním terorem. Jak vypadá? Církev většinou čelí problému velkého počtu nových členů, kteří se nevejdou do kostela. Na Kubě je však zakázáno stavět nové kostely, občas je však potřeba alespoň opravit padající starý kostel. A to je dotyčné církvi buďto povoleno nebo nikoli. Přestavba je alespoň občas spojena s rozšířením kostela. Když je to náhodou povoleno, pak vždy jen jednomu kostelu v každé provincii. A tak se čekací lhůty počítají na roky.

Občas však rozšíření stávajícího kostela povoleno není. Do loňského podzimu bylo možné situaci řešit alespoň tzv. domácími církvemi. Dotyčné společenství muselo požádat o povolení scházet se mimo kostelní budovu u někoho doma. Samozřejmě to vše za velmi přísných administrativních opatření. Místo, kde se jednotlivci schází, musí mít svého majitele domu, který dostane povolení, souhlas od všech sousedů, další domácí církve nesmí být v menším okruhu než je 2 km, nesmí do ní vstupovat cizinec...atd. Tak to platilo alespoň do září 2005, kdy byl přijat nový zákon. A ten zpřísnil i tuto proceduru. Některé domácí církve byly na jeho základě zakázány, nové přestaly být povolovány.

Co však s přívalem věřících? V kubánském zákonodárství existuje ještě jedna skulina. Lidé se mohou libovolně scházet, pokud jich je na jednom místě méně než 15. A tak se rostoucí církve rozpadají na malé skupinky a faráři tráví většinu svého času objížděním těchto malých skupinek. V zemi, kde je špatně organizovaná veřejná doprava a auta jsou z hlediska cenové dostupnosti za hranicí snů, není tato činnost právě nejpříjemnější.

Naděje je samozřejmě upřena do budoucnosti k potenciálnímu převratu. I pak však budou církve čelit velmi složité situaci. Dnes totiž není studium teologie uznáno státem a tak, pokud bude náhodou kdy v budoucnu uznána možnost teologického studia, bude pak nedostatek lidí s akademickým titulem zajišťujícím možnost zažádat o akreditaci. A možnost vystudovat v zahraničí je zase téměř nemožná.

MEZINÁRODNÍ EKUMENA

Pro Světovou radu církví a pro podstatnou část evropských církví je Kuba poslední země, do které, díky Castrovi, nedorazil neoliberalismus řízený Spojenými státy americkými. Castro je tedy SRC pozitivně hodnocen. Když Castro v roce 2003 nechal pozavírat 75 disidentů, tehdejší vedení SRC (v čele s tajemníkem Konradem Raiserem) Castra veřejně neodsoudilo. Ve svém prohlášení vyjádřila SRC nad tímto aktem pouze lítost. V podstatě si SRC myslí, že kdyby podpořila disidenty, vyjádřila by tím de facto podporu USA.

Na přelomu července a srpna r. 2005 navštívil Kubu vedoucí tajemník SRC Samuel Kobia. Kobia nastoupil do funkce asi před rokem a je celkem logické, že po nějaké době kubánské církve navštívil. V podstatě není důvod, proč by to neměl udělat. Oficiálně to byla návštěva pastorační, ale ze strany SRC měla i symbolický význam. Tajemník nenavštívuje každou zemi, ve které jsou členské církve SRC (ve SRC je 347 členských církví ve více než 120 zemích světa), ale jede tam, kde se řeší nějaké klíčové otázky.

Kobia ve svém programu neměl naplánované žádné setkání s disidenty, kteří prosazují dodržování lidských práv na Kubě. Ospravedlnění toho vychází z odmítání paralely s totalitou ve východní Evropě a na Kubě. To, co je na Kubě, není podle SRC to, co bylo ve východní a střední Evropě. Na Kubu se nemůžeme dívat ve světle paradigmatu lidských práv a totalitního režimu. Kuba je daleko více zemí rozvojovou, země, kde otázka sociální spravedlnosti převažuje nad otázkou lidských práv. Proto podle SRC nemůžeme Kubu kritizovat za nedostatek demokracie! SRC bude vždycky zdůrazňovat, že školství, zdravotnictví a veřejné služby fungují na Kubě lépe než v mnoha jiných zemích latinské Ameriky – což je pravda, ale jen do jisté míry. Podle SRC je jen otázkou času, než se Castrovi podaří vše dotáhnout a systém bude fungovat.

Bohužel vidí představitelé SRC na oficiálních návštěvách jen ukázkové nemocnice, sociální zařízení, prostě výkladní skříň režimu. Už ale nejedou 50 kilometrů za Havanu, aby se neohlášení podívali do místní nemocnice. Hlasů v rámci SRC, upozorňujících na to, že to není ta pravá Kuba, je málo. Pocházejí nejvíce ze střední Evropy a ze zemí, které mají zkušenost s totalitním režimem. Například v roce 2002, v době rozběhu projektu Varela, napsalo pět bývalých českých disidentů (Jakub Trojan, Ladislav Hejdánek, Jan Šimsa, Alfred Kočáb, Miloš Rejchrt) dopis vedoucímu tajemníkovi SRC, aby Rada tento projekt podpořila. Dlouho nedostali ani odpověď. Když pak odpověď po víc než půl roce dorazila, stalo se tak po zatýkání v roce 2003 a nesla se v tom duchu, že SRC lituje zatýkání, ale nemůže podporovat disidenty, protože opozice je podporována USA. K linii SRC se kriticky vyjádřila i EKD, ale hlasů je stále velmi málo...

LZE POMOCI?

Ano i ne. Z České republiky není možné dělat mnoho, přesto je možné pokoušet se o malé donquijotské kousky, které přinesou trochu naděje a zlepšení do momentální situace.

Na Kubu je možné vozit léky, vitamíny, kvalitní teologickou (i jinou) literaturu – samozřejmě ve španělštině. Je možné setkávat se s prostými lidmi a pokud projeví nějakou potřebu, je možné snažit se ji naplnit, pokud je to v silách dotyčného cestovatele. Je možné pokusit se navázat přátelství a pozvat lidi na výjezd do Čech, pomoci jim najít možnost, jak vystudovat v zahraničí. Je možné doporučovat všechny tyto malé kroky těm, kteří na Kubu jedou.

Jitka Krausová erc@ekumenickarada.cz

Dana Morée danamoree@centrum.cz

Peter Morée moree@etf.cuni.cz

V Praze dne 10. dubna 2006